

Professional scientific publication

Collection of scientific articles and theses

**According to the results of International Scientific and Practical Congress of
Economists and Jurists**

INTERNATIONAL SCIENTIFIC AND PRACTICAL CONGRESS

**“THE GLOBAL SYSTEMIC CRISIS:
NEW MILESTONE IN DEVELOPMENT OR AN IMPASSE?”**

Davos (SWITZERLAND)

July 28, 2015.

**Based on
“The genesis of genius”**

Davos (SWITZERLAND) 2015

UDC 33, LBC 65
UDC 34, LBC 67
ISBN 978-766-24184-66

The International Scientific and Practical Congress of Economists and Jurists
**“THE GLOBAL SYSTEMIC CRISIS: NEW MILESTONE IN DEVELOPMENT OR
AN IMPASSE?”** Davos (Switzerland) July 28, 2015.

Published by order of the Scientific Presidium of the Council of ISAE «CONSILIUM».

The International Scientific and Practical Congress of Economists and Jurists **“THE GLOBAL
SYSTEMIC CRISIS: NEW MILESTONE IN DEVELOPMENT OR AN IMPASSE?”**,
professional scientific publication, – ed.dep.: Geneva (Switzerland), Minsk (Republic of Belarus),
Odessa (Ukraine), St. Petersburg (Russian Federation), 2015. – p. 251

Information about published articles is regularly provided to **Russian Science Citation Index**
(Contract No 14393).

Theses of reports are presented in author’s edition as of international and national legislation
on the date of the Congress.

ISBN 978-7-662418-46-6

9 787662 418466

© **Authors, 2015** ©
The International Scientific Association of Economists “CONSILIUM”, 2015

**INTERNATIONAL SCIENTIFIC AND PRACTICAL CONGRESS
"THE GLOBAL SYSTEMIC CRISIS: NEW MILESTONE IN DEVELOPMENT OR AN IMPASSE?"**

Section 17. EU law

Anton (A.L.) Shevtsov

MODERN LEGAL MEANS OF ESTABLISHMENT AND DEVELOPMENT OF RELATIONS BETWEEN THE EUROPEAN UNION AND THE THIRD COUNTRIES IN ORDER TO DEVELOP THE INTEGRATION PROCESSES AND INTERNATIONAL COMMUNICATION (THEORETICAL AND LEGAL ANALYSIS).....182

Section 18. Actual issues of constitutional law and justice

Куюн І.А.

ПРОБЛЕМИ СУТНОСТІ І СПІВВІДНОШЕННЯ ДЕРЖАВНОГО, НАРОДНОГО І НАЦІОНАЛЬНОГО СУВЕРЕНІТЕТУ.....188

Section 19. Administrative Law and Procedure

Колесников Ю.А.

ЗАКОНОДАТЕЛЬНЫЕ НОВЕЛЛЫ КОНТРОЛЬНО-НАДЗОРНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ В РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ.....192

Section 20. Commercial Law and Procedure

Колосова О.Е.

ДЕРЖАВНА ДОПОМОГА ЕКСПОРТУ ТА ЕКСПОРТНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ: ЗАБОРОНА ЧИ ДОЗВІЛ?.....197

Section 21. Civil and arbitration proceedings

Ахмач Г.М.

ДОСТУПНІСТЬ ПРАВОСУДДЯ У ЦИВІЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ: ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ НА СТАДІЇ ВІДКРИТТЯ КАСАЦІЙНОГО ПРОВАДЖЕННЯ.....201

Section 22. Law and politics, sociology of law, philosophy of law

Кейванов А.И.

РАЗВИТИЕ ЮРИДИЧЕСКОЙ МЫСЛИ В XIX В. 205

Section 23. Legal deontology, legal psychology

Бочарова Н.Н.

О МЕТОДОЛОГИЧЕСКИХ ПРОБЛЕМАХ ПРЕПОДАВАНИЯ КУРСА «ЮРИДИЧЕСКАЯ ПСИХОЛОГИЯ» НА ЮРИДИЧЕСКОМ ФАКУЛЬТЕТЕ.....209

Specialized Section. «THE TOPICAL RESEARCH»

Okeanova Zinaida

GLOBAL SYSTEMIC CRISIS: A DEADLOCK OR A STEP TOWARDS NEW OPPORTUNITIES?.....211

Section 21. Civil and arbitration proceedings

ДОСТУПНІСТЬ ПРАВОСУДДЯ У ЦИВІЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ: ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ НА СТАДІЇ ВІДКРИТТЯ КАСАЦІЙНОГО ПРОВАДЖЕННЯ

Ахмач Г.М.
канд., юрид., наук,
асистент кафедри цивільного процесу
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого, м. Харків
mailforann@mail.ru
0955037443

Судовий захист прав і свобод людини і громадянина гарантується ст. 55 Конституції України. Кожен має право оскаржити в суді рішення, дії чи бездіяльність органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб. Після використання всіх національних засобів правового захисту кожен має право звертатися за захистом своїх прав і свобод до відповідних судових установ.

При здійсненні правосуддя суди повинні враховувати існування пріоритета міжнародного договору України, ратифікованого Верховною Радою України, над національним законом та іншими актами законодавства, крім Конституції України, що відповідає положенням ст. 9 Конституції України, ст. 26 Віденської конвенції (кожний чинний договір є обов'язковим для його учасників і повинен добросовісно виконуватись), ст. ст. 15, 19 Закону України від 29.06.2004 р. № 1906-IV «Про міжнародні договори України», а також міжнародно-правовому принципу сумлінного виконання міжнародних зобов'язань. Згідно з ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція), кожен має право на справедливий і публічний розгляд його справи упродовж розумного строку незалежним і безстороннім судом, встановленим законом, який вирішить спір щодо його прав та обов'язків цивільного характеру.

Діяльність суду касаційної інстанції є важливим критерієм доступності правосуддя в Україні, реалізації конституційного права на судовий захист, що підтверджує актуальність дослідження проблемних теоретичних та практичних питань доступності правосуддя у касаційному провадженні при здійсненні цивільного судочинства.

Проблемні питання доступності правосуддя у касаційної інстанції привертають увагу таких вчених-процесуалістів, як Борисова Е. О., Бутирський А. А., Гусаров К. В., Луспенник Д. Д., Селіванов А. О., Качук О. С., Чекмарєва А. В. та ін. Водночас деякі питання, що виникають при відкритті касаційного провадження, потребують подальшого теоретичного дослідження та аналізу відповідних матеріалів судової практики.

Метою дослідження є аналіз окремих питань щодо доступності правосуддя на стадії відкриття касаційного провадження. Перегляд судових рішень у касаційної інстанції є важливою гарантією реалізації права на судовий захист. Однак на стадії відкриття касаційного провадження виникають

деякі проблемні питання щодо доступності правосуддя, – в окремих випадках суди касаційної інстанції безпідставно відмовляють заінтересованим особам у праві на судовий захист у цивільних справах, наприклад, шляхом відмови у відкритті касаційного провадження у справі, повернення касаційної скарги, недотримання строків відкриття касаційного провадження.

Стаття 324 ЦПК України (далі – ЦПК) надає право касаційного оскарження сторонам та іншим особам, які беруть участь у справі, а також особам, які не брали участі у справі, якщо суд вирішив питання про їх права, свободи чи обов'язки. Касаційному оскарженню підлягають рішення суду першої інстанції після їх перегляду в апеляційному порядку, рішення і ухвали апеляційного суду, ухвалені за результатами апеляційного розгляду, а також ухвали суду першої інстанції, вказані у пунктах 1, 3, 4, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 20, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 31-33 частини першої статті 293 ЦПК, після їх перегляду в апеляційному порядку і ухвали апеляційного суду, якщо вони перешкоджають подальшому провадженню у справі.

Вищий спеціалізований суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ роз'яснює окремі питання щодо діяльності суду касаційної інстанції на стадії вирішення питання про відкриття касаційного провадження. Зокрема, при заявленні в касаційній скарзі клопотання про скасування судового рішення апеляційного суду та залишення в силі судового рішення суду першої інстанції, до скарги мають бути додані як судові рішення апеляційного суду, яке оскаржується, так і судові рішення суду першої інстанції (оскільки неможливо залишити його в силі, не перевіривши на предмет законності). У разі подання касаційної скарги, яка за формою і змістом не відповідає вимогам, встановленим ст. 326 ЦПК, перелік яких є вичерпним (наприклад, якщо у скарзі не зазначено у чому саме полягає неправильне застосування судом норм матеріального права чи порушення норм процесуального права), суддя-доповідач відповідно до ч. 2 ст. 328 ЦПК застосовує положення ст. 121 ЦПК та постановляє ухвалу про залишення касаційної скарги без руху. В цій ухвалі суд зобов'язаний навести підстави залишення касаційної скарги без руху та визначити строк для усунення недоліків з урахуванням реальної можливості отримання заявником копії ухвали та виправлення недоліків (підписання скарги, подання довіреності, оригіналів документів про сплату судового збору, завірених копій судових рішень), а також зазначити наслідки невиконання вимог щодо усунення недоліків (ч. 2 ст. 121 ЦПК). Якщо вимоги закону, наведені в ухвалі про залишення скарги без руху, не виконані у встановлений строк, суддя-доповідач постановляє ухвалу про визнання касаційної скарги неподаною та її повернення (п. 10 Постанови № 10 Пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 14 червня 2012 р. «Про судову практику розгляду цивільних і кримінальних справ у касаційному порядку») [1].

Мета касаційного провадження може бути сформульована як перегляд законності судових рішень, що набрали законної сили. Як правило, касаційний перегляд припускає рішення наступних завдань: виявлення і усунення судової помилки з метою забезпечення законності правосуддя; формування судової практики з метою одностороннього і правильного застосування судами матеріального і процесуального законодавства [2, с. 39-40].

При цьому слід окремо звернути увагу на проблему дотримання судами процесуальних строків, установлених процесуальним законодавством, для перегляду судових рішень в касаційному порядку, зокрема строків відкриття касаційного провадження, підготовки до касаційного розгляду.

Недотримання строків розгляду цивільних справ порушує конституційне право на судовий

захист, гарантований ст. 55 Конституції України, і негативно впливає на ефективність правосуддя. Строки, встановлені ЦПК для перегляду судових рішень у касаційному провадженні, є обов’язковими як для судів, так й для учасників судочинства, оскільки визначають тривалість касаційного провадження або час, протягом якого має бути вчинено процесуальну дію (наприклад, строк на касаційне оскарження).

Пленум Вишого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ у постанові № 11 від 17.10.2014 р. «Про деякі питання дотримання розумних строків розгляду судами цивільних, кримінальних справ і справ про адміністративні правопорушення» зазначає, що на дотримання розумних строків розгляду цивільних справ суттєво впливає тривалість часу знаходження справ у судах касаційної інстанції, тому судам слід забезпечити дотримання процесуальних строків, установлених процесуальним законодавством, для перегляду судових рішень в касаційному порядку (п. 17). Судам касаційної інстанції слід чітко дотримуватись положень статей 328, 331 ЦПК, якими встановлено строки відкриття касаційного провадження, підготовки до касаційного розгляду. Усі ці процесуальні дії необхідно здійснювати з таким розрахунком, щоб цивільна справа було розглянуто по суті у розумні строки (п. 16). Конституція України кожному гарантує право на судовий захист (ст. ст. 55, 124). Тому суди не повинні допускати фактів незаконного залишення заяв без руху, повернення заяв, а також випадків безпідставної відмови у відкритті провадження у справі, оскільки наслідками таких дій є затягування строків розгляду справ, порушення конституційних прав сторін (п. 8). Строки, що встановлюються судом, повинні відповідати принципу розумності. Визначаючи тривалість цих строків, суду необхідно враховувати граничні строки, встановлені законом, для розгляду справи при визначенні строків здійснення конкретних процесуальних дій, складність справи, кількість учасників процесу (п. 2) [3].

Однак є випадки відмови суду касаційної інстанції у відкритті касаційного провадження, якщо наведені підстави для поновлення строку касаційного оскарження визнані неповажними. Від того, наскільки ретельно, уважно та сумлінно суд на стадії відкриття касаційного провадження у справі досліджуватиме наведені підстави залежить забезпечення реалізації прав сторін на судовий захист, дотримання положень Конституції України та Конвенції. Відносно строків, що встановлюються судом, доцільно зазначити строки для усунення недоліків касаційної скарги - визначаючи на власний розсуд тривалість цих строків, суду необхідно додатково враховувати характер цих недоліків, можливість їх усунення у скорочений термін.

Слід також акцентувати увагу на мотивації, з якою суд касаційної інстанції відмовляє у відкритті касаційного провадження у справі, а також коли відхиляє касаційну скаргу і залишає рішення без змін. Мотивація використовується як процесуальний фільтр з метою не допустити перегляд справи Верховним Судом України з причин неоднакового застосування судом (судами) касаційної інстанції одних і тих самих норм матеріального права, що потягло ухвалення різних за змістом судових рішень у подібних правовідносинах (п. 1 ч. 1 ст. 355 ЦПК).

Так, при мотивації відмови у відкритті касаційного провадження у справі з підстав, якщо касаційна скарга є необгрунтованою і викладені в ній доводи не викликають необхідності перевірки матеріалів справи (п. 5 ч. 4 ст. 328), в ухвалі суду відсутні посилання на норми матеріального права. З таких ухвал не зрозуміло, які норми матеріального права, на думку заявника, були порушені судами попередніх інстанцій. Таким чином, практично неможливо обгрунтувати неправильність

застосування судом касаційної інстанції норм матеріального права, суд не вказав своєї правової позиції і не застосував норми матеріального права, тому у Верховного Суду України немає підстав для перегляду рішення. Аналогічні засоби суди касаційної інстанції використовують також при відхиленні касаційної скарги, - у відповідній ухвалі висловлюються висновки суду апеляційної інстанції без посилання на норми матеріального права. Формально матеріальні норми не застосовувалися, не аналізувалися, - підстав для перегляду рішення у Верховного Суду України немає. Однак, якщо суд касаційної інстанції відмовляє у відкритті касаційного провадження або відхиляє касаційну скаргу та залишає рішення суду апеляційної та /або першої інстанції без змін, у такому разі правові позиції тих судів залишаються без змін, й на думку суду касаційної інстанції ці суди правильно використали норму матеріального права. Таким чином, суд касаційної інстанції висловив свою правову позицію відносно правильності застосування норм матеріального права [4, с. 24].

Підводячи підсумки викладеного, слід підкреслити, що аналіз зазначених постанов Пленуму підтверджує спрямованість діяльності Вишого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ на підвищення національних стандартів судочинства у касаційній інстанції, зокрема при відкритті касаційного провадження з метою створення умов для забезпечення доступності правосуддя у цивільному судочинстві.

Для забезпечення доступності правосудді суду касаційної інстанції, визначаючи тривалість строків, що встановлюються судом, необхідно враховувати граничні строки, встановлені законом для розгляду справи, при визначенні строків здійснення конкретних процесуальних дій, складність справи, кількість учасників процесу, не допускати фактів незаконного залишення касаційної скарги без руху, а також випадків безпідставної відмови у відкритті касаційного провадження у справі.

Крім того, у разі відмови суду касаційної інстанції у відкритті касаційного провадження у справі з підстав, якщо касаційна скарга є необґрунтованою і викладені в ній доводи не викликають необхідності перевірки матеріалів справи, доцільно зобов'язати суд у відповідній ухвалі посилатися на норми матеріального права з метою чіткого з'ясування правової позиції суду щодо правильності застосування норм матеріального права.

Використані джерела :

1. Про судову практику розгляду цивільних і кримінальних справ у касаційному порядку: Постанови № 10 Пленуму Вишого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 14 червня 2012 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.sc.gov.ua/ua/postanovi_za_2012_rik.html.
2. Чекмарева А. В. Цели и задачи подготовительных процедур при пересмотре судебных постановлений по гражданским делам // Арбитражный и гражданский процесс. – 2014. – № 6. – С. 38-43.
3. Про деякі питання дотримання розумних строків розгляду судами цивільних, кримінальних справ і справ про адміністративні правопорушення: Постанова № 11 Пленуму Вишого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 17.10.2014р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://sc.gov.ua/postanovi_za_2014_rik.html.
4. Гончар И. Процессуальный стоп-кран: как кассационные суды не допускают пересмотра своих решений Верховным Судом Украины // Юрид. практика: газ. укр. юристов. – 2012. - №7 (14 февраля). – С. 1, 24.